

**ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK İÇ VE DIŞ POLİTİKASININ
PSİKOPOLİTİK ANALİZİ: ÇAĞDAŞ UYGARLIK HEDEFİNDE
DEVİRİM TEMELLİ İÇ POLİTİKA İLE TEMKİNLİ/TEDBİRLİ
NÖTRALİTE'YE DAYALI DIŞ POLİTİKA**

*Psychopolitical Analysis of the Atatürk Era Turkish Domestic and Foreign
Policy: Revolution-Centered Domestic Policy in the Quest for Contemporary
Civilization and Prudent/Precautionary Neutrality-Based Foreign Policy*

Prof. Dr. Şenol Kantarcı

Akdeniz Üniversitesi

mkantarci@gmail.com

Makale Türü-Article Type : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-Received Date : 01.09.2023
Kabul Tarihi-Accepted Date : 17.09.2023
DOI Number : 10.9737/historystudies.1354041

Atıf – Citation:

Şenol Kantarcı, "Atatürk Dönemi Türk İç ve Dış Politikasının
Psikopolitik Analizi: Çağdaş Uygarlık Hedefinde Devrim
Temelli İç Politika ile Temkinli/Tedbirlili Nötraliye'ye Dayalı
Dış Politika," *History Studies*, 15/Cumhuriyetin 100. Yılı Özel
Sayısı, Ekim 2023, s. 261-278.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK İÇ VE DIŞ POLİTİKASININ PSİKOPOLİTİK ANALİZİ: ÇAĞDAŞ UYGARLIK HEDEFİNDE DEVRİM TEMELLİ İÇ POLİTİKA İLE TEMKİNLİ/TEDBİRLİ NÖTRALİTE'YE DAYALI DIŞ POLİTİKA

Psychopolitical Analysis of the Atatürk Era Turkish Domestic and Foreign Policy: Revolution-Centered Domestic Policy in the Quest for Contemporary Civilization and Prudent/Precautionary Neutrality-Based Foreign Policy

Şenol Kantarcı*

Öz

Bu çalışmada Atatürk dönemi Türk iç ve dış politikası Politik Psikoloji çerçevesinde incelenmiş ve bu dönemde karar alma mekanizmasına etki eden psikolojik motivasyonlar tespit edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş dönemi içerisinde devleti kurtarma arayışları, - Fransız İhtilali'nin etkisiyle başlayan ve XIX. yüzyıl boyunca devam eden- iç isyanlar, Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları/felaketi, Birinci Dünya Savaşı ve İstiklâl Savaşı süreci içerisinde yetişmiş, olgunlaşmış kadroların en önemli amacı olmuştur. Söz konusu dönem aynı zamanda büyük bir heyecanla 23 Nisan 1920'de yeni Türk devletini kurmuş olan kadroları motive eden, tarihi, kültürel, dini, siyasi ve psikolojik faktörlerin izlerini taşır. Bu nedenle, yeni Türk devletinin temellerinin inşası sürecinde gerek iç gerekse dış politikada bugün bile halen karşılaşılan etnik, dinsel, kültürel veya politik sorunlara karşı karar vericilerin takındıkları tutum ve davranışları ile onların psikolojisini anlayabilmek ve analiz etmek için de önemlidir. Dolayısıyla bu çalışma da Atatürk dönemi Türk iç ve dış politikasının psikolojisini anlamaya yönelik bir deneme şeklinde kaleme alınmıştır.

Anahtar kelimeler: *Atatürk Dönemi İç Politika, Atatürk Dönemi Dış Politika, Politik Psikoloji, Psikanaliz*

Abstract

This study aims to examine the Turkish domestic and foreign policies of the Atatürk period within the framework of political psychology and to identify the psychological motivations that influenced the decision-making mechanism in this period. At the time of the collapse of the Ottoman Empire, saving the state was the main goal of the cadres who had grown and matured during the internal revolts -which began under the influence of the French Revolution and continued throughout the XIX century-, the Tripoli War, the Balkan wars/disasters, the First World War and the War of Independence. This period also bears the traces of historical, cultural, religious, political, and psychological factors that greatly motivated the cadres who enthusiastically founded the new Turkish state on 23 April 1920. Therefore, it is of crucial to understand and analyse the attitudes, behaviours, and psychology of decision-makers towards ethnic, religious, cultural, or political problems, that still arise today in both domestic and foreign policy, during the process of building the foundations of the new Turkish state. Within this context, this essay is an attempt to understand the psychology of Turkish domestic and foreign policy in the Atatürk era.

Keywords: *Domestic policy in the Atatürk Era, Foreign Policy in the Atatürk Era, Political Psychology, Psychoanalysis.*

* Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Antalya/TÜRKİYE, mskantarci@gmail.com ORCID: 0000-0001-7686-4911

Giriş

Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde bir devletin, diğer devletlere yönelik dış politika kararlarının nasıl alındığının, bu kararların alınmasında hangi faktörlerin etkili olduğunun ve nihayetinde alınan bu kararların nasıl uygulandığının incelenmesi amacıyla faaliyet gösteren Dış Politika Analizi; -basitçe tanımlamak gerekirse- devletlerin dış politikalarının analizine odaklanmaktadır. Dış Politika Analizi, Uluslararası İlişkiler disiplininin bir alt alanı olmakla birlikte Sosyoloji, Tarih, Felsefe, Teoloji, İktisat ve Psikoloji gibi diğer disiplinler ile ilişki kurması bakımından da disiplinlerarası (*interdisciplinary*) bir nitelik gösterir.

Tutarlı ve detaylı bir Dış Politika Analizi için, birçok etmenin bir arada değerlendirilmesi zorunluluğu vardır. Nitekim bu etmenler, farklı önem sıralarına ve etkileme kapasitelerine göre bir “*dış politika*”nın şekillenmesinde tabii olarak rol oynamaktadır. Zaten Uluslararası İlişkiler disiplininin bir alt dalı olan Dış Politika Analizi’nin, spesifik aktör bilgisi için ulus-devlet analiz düzeyinin alt yapısını incelemeye, genel aktör teorisi ekseninde, gerçek dünyanın karmaşıklığı arasında bir ara yüz olarak spesifik aktör teorisi oluşturmaya, farklı analiz düzeylerini içeren çok nedenli açıklamaları/çıkarımları ortaya koymaya, sosyal bilimlerin farklı dallarına ait, gerek teorileri gerekse bulguları kullanma ile dış politikada karar verme sürecini çıktılar kadar önemli görmeye odaklanma gibi kendine özgü ayırıcı özellikleri mevcuttur.¹

Uluslararası İlişkiler çalışmalarında inşacı perspektifin etkisiyle -kısaca kimlik faktörü altında toplanılabilecek- birçok unsur, 1980’lerden itibaren analizlere dâhil edilmeye başlanmışsa da Dış Politika Analizi bağlamında aslında birey ve grup analiz düzeylerinde bu tür unsurlara odaklanan analizleri -1980’lerden önce- Harold’ın (1954) ve 1960’lı yıllarda Sprout’ın (1965) 1970’lerde ise Richard ve Margaret Hermann’ın² çalışmalarında görmek mümkündür. Yapısal faktörler ortaya konularak yeni bir çalışma alanı haline getirilmeye yönelik Politik Psikoloji üzerine ilk çalışmalara ise 1920’lerin sonlarında başlanmıştır.³

Politik Psikoloji ile Psikotarih’in bir alt dalı olarak Psikobiyografi alanında da Freud’un 1910 yılında Leonardo da Vinci⁴ ve Hz. Musa⁵ üzerine yazmış olduğu çalışmalar göz önüne alındığında, bu tarih daha da geriye çekilebilir.

Freud’un psikanalitik yöntemler kullanarak yaptığı Psikobiyografi çalışmasında incelediği “*da Vinci*” bir politikacı veya devlet adamı değildir. Bu yüzden Freud’un bu çalışmasını Politik Psikoloji içerisinde değerlendirmek mümkün görünmemekle birlikte yine de -Freud tarafından- kaleme alınan söz konusu eser, Psikobiyografi alanında liderlerin psikanalitik incelenmesi bağlamında öncü çalışmalardan birisini oluşturması ve yöntem göstermesi bakımından önemli olmuştur. Freud’un ‘Hz. Musa’ çalışması da buna eklenebilir.

Harold ve Margaret Sprout, devletler arası sistem içerisinde yer alan güç kapasitelerinin analiziyle ilişkilendirdikleri dış politika çıktılarını “*stratejiler, kararlar ve niyetlerle ilişkilendirdikleri dış politika sorumluluklarına atıfta bulunmaksızın*” anlamının yanıltıcı olacağını, sorumlulukları açıklamak adına da dış politikada karar alma sürecinde bireyler – yönetici elitler- ve grupların psiko-çevrelerine bakmanın zorunlu olduğunu belirtmişlerdir. Psiko-çevre olarak nitelenen olgu, geniş bir çerçeveden bakıldığında, karar verici elitler tarafından

¹ Valerie M. Hudson, “Dış Politika Analizinin Tarihi ve Evrimi”, *Dış Politika: Teoriler, Aktörler, Örnek Olaylar*, (Ed.) Steve Smith, Amelia Hadfield, Tim Dunne, (Çev. Nasuh Uslu), Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, Röle Akademik Yayıncılık, İstanbul, 2016, s.14.

² Margaret G. Hermann, *A Psychological Examination of Political Leaders*, The Free Press, New York, 1977; Hermann, “*Leader Personality and Foreign Policy Behavior*.” In *Comparing Foreign Policies: Theories, Findings, and Methods*, edited by James N. Rosenau, Sage Halsted, New York, 1974.

³ Harold D. Lasswell, *Psychopathology and Politics*, The University of Chicago Press, Chicago, 1930, s.(Önsöz)

⁴ Sigmund Freud, “*Leonardo da Vinci and a memory of his childhood*” *Five lectures on psycho-analysis: Leonardo da Vinci, and other works* (The Standart Edition of the complete psychological works of Sigmund Freud, c.11 (1910), Hogart Press, Londra, 1957, ss.63-137.

⁵ Freud, “*Moses and monotheism*”, *Moses and monotheism: An outline of psycho-analysis, and other works* (The Standart Edition of the complete psychological works of Sigmund Freud, c.23 (1937-1939), Hogart Press, Londra, 1964, ss.100-137.

algılanan ve yorumlanan devletlerarası fiili çevredir.⁶ Buna benzer şekilde “aktör odaklı” teoriler üzerine vurgu yapan Valerie M. Hudson, Dış Politika Analizi yapımında, yetkili aktörün (yani liderin) karar verme sürecini ve bu söz konusu karar verme sürecinde ortaya çıkan -olumlu/olumsuz- sonuçları içerdiğini de dile getirmiştir. Devlet, soyut yapı olduğu için yetkili aktör (yani elit/yönetici) kadar etkili değildir. Hudson’ın teorisine göre yetkili aktör/lider rolünü, doğal olarak sadece insan üstlenebilir, dolayısıyla dış politikanın yönünü ve sonuçlarını belirleyen de bir yerde onların yetkinliğidir.⁷ Bu görüşlerle hemfikir olan Stephen G. Walker ise yetkili aktörün/karar vericinin yani liderin, çalkantılı devletlerarası sularda nasıl yüzeceğine yönelik karar verme sürecinin, -dış politika alanında- hata ve fiyaskolarla sonuçlanabildiğini/sonuçlanabileceğini hatırlatmıştır.⁸ Tarihte vermiş oldukları kararlar noktasında söz konusu bu hata ve fiyaskolara maruz kalmış olan liderlerden, -kronolojik bir sıralama ile- ilk akla gelen Napolyon, Enver Paşa ve Hitler örnekleridir. Her üç liderin ilginç bir benzerlikle kader birliği yapmış oldukları noktası, bu önemli liderlerin politik tercihleri ile ortak bir kader noktasında birleşmiş olmaları da düşündürücüdür. Çünkü her üç lider de vermiş oldukları kararlar aynı coğrafyada “General Kış” a yani iklime yenilmiş ve büyük bir hezimete uğramışlardır.

“Psikoloji ve Siyaset/Politika Bilimi” arasında kayda değer ilk modern anlamda ve bunu bilim literatürüne sokan/katan bağlantı, siyaset bilimci Charles Merriam’ın teşvikiyle Chicago Üniversitesi’nde kurulmuştur. Charles Merriam, Psikolojiden yararlanacak olan Politika Bilimi’nin yeniden kurgulanmasının gerekli olduğu savını açık bir şekilde dile getirmiştir. Merriam’ın öğrencilerinden Harold D. Lasswell, onun çağrısına cevap vermiş ve bu alandaki çalışmaları ve öğretisiyle yeni bir akademik disiplinin yani Politik Psikoloji’nin Amerika Birleşik Devletleri’nde öncüsü olmuştur.⁹ Hatta Lasswell’in ‘*Psikopatoloji ve Politika*’ (*Psychopathology and Politics*) adlı bu alandaki önemli eseri, siyasete doğrudan katılan kişilerin klinik dosyalarını inceleyen çalışmasına dayanmıştır. Lasswell’e göre siyasi liderler, -çoğu zaman gizli- özel ihtilaflarını kamusal sembollere ve nesnelere yansıttığı için toplum üzerinde etki yaratmaktadır.¹⁰

XX. yüzyılın henüz başlarında -bir alan olarak- Politik Psikoloji’nin iki kurucu babası olan Merriam’ın ve Lasswell’in ve ayrıca uluslararası ilişkilerdeki olay ve olgulara yönelik psikanaliz yöntemini başarılı bir şekilde uygulayan Vamik D. Volkan’ın çalışmaları, Politik Psikoloji’nin anlaşılmasına öncülük etmiştir. Özellikle tıp alanında bir psikiyatrist olan Vamik D. Volkan’ın uluslararası ilişkiler konularını deyim yerindeyse divana yatırarak psikanalitik inceleme yöntemiyle gerçekleştirmiş olduğu çıkarımlar, -çalışmalarında Uluslararası İlişkiler teorilerini kullanmasa da- Tarih ve Uluslararası İlişkiler alanında kafa yoranların Politik Psikoloji çalışmalarında izlenmesi gereken metodu formüle etmiştir. Volkan, Politik Psikoloji’nin içerisinde bir alt dal olarak Psikobiyografi alanında da -Norman Iktowitz’le birlikte- Atatürk’ün Psikobiyografisini yazarak oldukça özgün bir çalışma ortaya koymuştur.

Politik Psikoloji’nin inceleme alanlarından birisi olarak, yukarıda da ifade edildiği üzere -karar verme mekanizmasındaki aktörlerin “insan olduğu” yaklaşımının benimsenmesiyle birlikte- karar verme sürecinde, liderlerin “psikolojik durumu” veya karar alma esnasındaki *halet-i ruhiyesi* – ruh hali- araştırılmaya başlanmıştır. Yani dış politika inşasında liderlerin becerisi ve psikolojisi – gerek başarılı gerekse başarısız profili- göz ardı edilmemesi gereken etmenlerden birisi olarak ortaya çıkmıştır. Yine Joseph Rivera’nın “*The Psychological Dimension of Foreign Policy* (Dış Politikanın Psikolojik Boyutu, 1968)” kitabı ise *Politik Psikoloji ve Sosyal Psikoloji* teorisini dış politikaya dair konularda uygulayan önemli eserlerden birisi olmuştur.¹¹

⁶ Hudson, “*Dış Politika Analizinin Tarihi...*”, s.17.

⁷ Valerie M. Hudson, “Foreign Policy Analysis: Actor-Specific Theory and the Ground of International Relations”, *Foreign Policy Analysis*, Vol. 1, No. 1, 2005, s.2-3.

⁸ Stephen G. Walker, “Foreign Policy Analysis and Behavioral International Relations”, Stephen G. Walker, Akan Malici ve Mark Schafer (Ed.), *Rethinking Foreign Policy Analysis: States, Leaders, and the Microfoundations of Behavioral International Relations*, Routledge Taylor & Francis Group, New York, 2011, s.3.

⁹ Lasswell, *Psychopathology and Politics*, s. (Önsöz)

¹⁰ Lasswell, *Psychopathology and Politics*, s.189-190.

¹¹ Hudson, “*Dış Politika Analizinin Tarihi...*”, s.23-24.

Sosyal Psikoloji de bireylerin diğer insanlarla etkileşimleri, grup davranışları, tutumlar, algılar ve sosyal etkileşimler gibi konuları inceleyen bir alandır. Bu alandaki temel amaç, insanların sosyal çevreleri içinde nasıl davrandıklarını, düşündüklerini ve hissettiklerini anlamaktır. Böylece Sosyal Psikoloji, bireylerin sosyal etkileşimlerin içinde nasıl davrandıklarını ve bu etkileşimlerin davranışlarını nasıl şekillendirdiğini anlamayı amaçlar. Sosyal Psikoloji'nin kurucusu olarak kabul edilen Kurt Lewin, grup dinamikleri, liderlik ve değişim yönetimi üzerine yaptığı çalışmalarla tanınmış, "*Alan Teorisi*" ve "*Güç Merkezi Teorisi*" gibi kavramları geliştirmiştir. Alanın bir diğer önemli ismi Türk bilim insanı Muzafer Sherif'tir. Özellikle grup normları, dış gruplarla ilişkiler ve sosyal etkileşimler üzerine yaptığı çalışmalarıyla bilinen Sherif, ünlü "*Robbers Cave*" deneyinde, gruplar arasındaki rekabetin nasıl oluştuğunu incelemiştir. Alanın bir diğer önemli ismi Solomon Asch'dir. Uyum ve bağımsızlık gibi konularda yaptığı çalışmalarla tanınan Asch'in "*Asch Deneyi*" olarak adlandırılan çalışması, grup baskısının bireylerin davranışlarını nasıl etkileyebileceğini gösterir. Yine bu alanda önemli isimlerden birisi de Stanley Milgram'dır. Otorite ve itaat konuları üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan Milgram'ın "*Milgram Deneyi*" olarak adlandırılan deneyi, bireylerin otorite figürlerine nasıl itaat ettiklerini incelemektedir. Elliot Aronson ve Harold Kelley gibi isimler de Sosyal Psikoloji'ye katkı sağlamışlardır. Aronson, özellikle tutum değişikliği, öz saygı ve özür davranışı gibi konularda çalışmış, "*Cognitive Dissonance Theory*" (Bilişsel Uyumuzsuzluk Teorisi) ile bu alanda öne çıkan isimlerden birisi olmuştur. Kelley ise özellikle önyargı, algı ve sosyal etkileşimler konularında çalışmış ve "*Attribution Theory*" (Atıf Teorisi) adlı teoriyi geliştirmiştir. Sosyal Psikoloji'deki kavram ve kuramları da Uluslararası İlişkiler analizi ve özelden de Dış Politika Analizi için kullanmak mümkündür. Nitekim hem devletler hem de devletlerden müteşekkil uluslararası ortam, sosyal bir örgütlenme olduğu için Politik Psikoloji çerçevesinde Uluslararası İlişkiler'de ve Dış Politika Analizi çalışmalarında Sosyal Psikoloji'den pekâlâ faydalanılabilir.

Uluslararası İlişkiler disiplini, devletlerarası ilişkilerle ilgilenirken *Psikoloji* de doğası gereği "insan/insanlar" ile "toplum/toplumlar" arasında meydana gelen ilişkilerin psikolojisine odaklanmıştır. Bu iki disiplin arasındaki temel farklılık ontolojiktir; yani çalışılan konulardaki "*odak noktası*" farklılığıdır. Diğer bir ifadeyle, Uluslararası İlişkiler disiplini genellikle "*ulus-devlet*" kavramına odaklanırken, *Psikoloji* ise "*birey/grup*" (*insan/toplum*) kavramına odaklanmaktadır. Psikoloji ile Uluslararası İlişkiler arasında henüz doğrudan bağ kurulamasa da birbirlerinden ilham almaktadır. Bu durumun en bariz göstergesi ise Uluslararası İlişkiler disiplininde çalışan araştırmacılar bir devletin dış politika süreçlerini incelerken liderlerin rollerini hem icraatların hem de söylemlerin analizi üzerinden mercek altına almakta, Psikoloji alanında çalışan *psikologlar* da gerek sosyal grupları gerekse bu grupları ayıran ve birleştiren "*zihinsel, duygusal veya davranışsal*" etmenlere odaklanmaktadır.¹² Bu bağlamda Politik Psikoloji'nin temel amacı, "*politika ve Psikoloji*" arasında mevcut olan etkileşimin incelenmesi üzerinden *Psikolojinin politika* kavramına etkisinin tahakkuk etmesi olarak kısaca ifade edilebilir.¹³ Bu sebeple hala gelişmekte olan ve disiplinler arası bir niteliğe sahip olduğu için Uluslararası İlişkiler disiplinindeki olaylara ve olgulara farklı bakış açıları sunabilen Politik Psikoloji, Dış Politika Analizi konularına dair yöntemsel ve kavramsal çerçeve sunabilme potansiyelini içerisinde barındırabilen yeni bir "*disiplinler arası alan*" olarak bilimsel araştırmalarda kendisine yer bulmaya başlamıştır.¹⁴

¹² Anna Cornelia Beyer, *International Political Psychology: Explorations into a New Discipline*, Palgrave Macmillan, London, 2017, s.11.

¹³ David Patrick Houghton, *Political Psychology: Situations, Individuals, and Cases*, Routledge: Taylor & Francis Group, New York, 2009, s.22

¹⁴ Politik Psikoloji'nin Dış Politika Analizi'nde kullanımı konusunda Bkz. Selçuk Demirkılınc, "Politik Psikoloji ve Dış Politika Analizi: Dış Politik Psikoloji" *Politik Psikoloji Boyutuyla Türk Dış Politikası (1923-2000)*, (Ed.) Şenol Kantarcı, Nobel Yayınevi, Ankara, 2020, ss.27-86. Politik-psikoloji alanının tarihsel süreçteki gelişimine dair bir çalışma adına Bkz.Elif Erişen, "An Introduction to Political Psychology for International Relations Scholars ", *Perceptions*, Vol: XVII, No: 3, (Autumn-2012). Dış politikada karar alma süreci ve psikoloji arasındaki ilişkiye dair önemli bir çalışma adına Bkz. Jack S. Levy, "*Psychology and Foreign Policy Decision-Making*", *The Oxford Handbook of Political Psychology*, (Ed.) David O. Sears vd., Oxford University Press, New York, 2013, s.253-284.

Politik Psikoloji'nin iç politikaya yönelik yaklaşımında ise siyasi süreçlerin ve alınan kararların psikolojik temellerini inceleyen bir alan olarak işlev görür. Öyle ki, Politik Psikoloji bu noktada bireylerin siyasi davranışları, politik tutumları, liderlik tercihleri, siyasi iletişim ve propaganda gibi konuları psikolojik açıdan analiz eder ve siyasetin arkasındaki insan faktörünü anlamaya yönelik bir yaklaşım sunar. Öncüleri arasında V. O. Key, Murray Edelman, Philip Converse, Robert Abelson, George Marcus ve John Jost gibi isimler yer alır. Key'in "*Public Opinion and American Democracy*" adlı eseri, halkın politik süreçlere nasıl katıldığını ve etkilendiğini incelerken Murray Edelman daha çok siyasi semboller, politik iletişim ve medya üzerine yoğunlaşmıştır. Edelman'ın "*The Symbolic Uses of Politics*" adlı kitabı, politik sembollerin ve mitlerin nasıl kullanıldığını anlatır. Alanın bir diğer ismi Philip Converse de alana katkı sağlayan önemli isimlerden birisidir. Converse, siyasi tutumların ve görüşlerin karmaşıklığını ve değişkenliğini incelemiş hatta "*The Nature of Belief Systems in Mass Publics*" adlı makalesinde de bu konuyu ele almıştır. Siyasi tutumların ve inançların nasıl oluştuğunu ve değiştiğini inceleyen çalışmalarıyla bilinen Robert Abelson, siyasi ideolojilerin psikolojik temellerini ve insanların neden belirli siyasi görüşlere sahip olduğunu inceleyen çalışmalar yapan John Jost gibi isimlerin yanı sıra Samuel Popkin ve George Marcus da alana önemli katkılar sunmuşlardır. Popkin, "*The Reasoning Voter*" adlı kitabında seçmen davranışlarını ve seçmenlerin nasıl kararlar aldığını incelemiş, Marcus ise siyasi davranışları, kampanyaları ve seçmen tercihlerini incelemiş ve "*The Affective Intelligence Model*" adlı modeli geliştirmiştir.

Neticede insanlar arası ilişkilerde psikolojik unsurların etkisi nasıl göz ardı edilemezse, aktörün "insan" olan devletlerin de hem kendi aralarındaki ilişkilerinde hem de sürdürmekte oldukları dış politika adımlarında psikolojik unsurların etkisi göz ardı edilemez. Bu durum bir devletin iç politikasında da geçerlidir. Bu çalışmada da Atatürk dönemi Türkiye'nin iç ve dış politikasına etki eden psikolojik faktörler mercek altına alınarak incelenmiştir.

Kuruluşundan itibaren genç bir devlet olarak Atatürk döneminde Türkiye'nin yürütmüş olduğu dış politikasında neredeyse hiç değişmeyen bir özelliği bulunmaktadır. Bu değişmeyen özelliği ise Atatürk dönemi Türk dış politikasının Doğu'yu da Batı'yı da dikkate alarak denge (*balance*) politikası yürütmüş olmasıdır.¹⁵ Derinlemesine düşünüldüğünde Atatürk döneminde sergilenen bu temel eğilim; yalnızca toprak bütünlüğüne ve güvenliğine yönelik gerçekleştirilecek tehditleri önleme gibi geçici ve sınırlı bir eğilim şeklinde değil, şaşılacak bir düzeyde -jeopolitiğinden kaynaklı bir zorunluluk olarak- sistemli şekilde yürütülen ayrıca henüz yıkıcı bir savaşın -Birinci Dünya Savaşı'nın- içinden çıkılan ve buna göre şekillenmiş olan bir dış politika yönelimi olarak kendisini göstermiştir.¹⁶

Psikolojide "analog akıl yürütme" olarak tanınan durum, Atatürk dönemi Türk dış politikasının neden hem "*Doğu ve Batı arasında dengeli (balanced) bir şekilde*" hem de Osmanlı dış politikasını örnek alarak temkinli bir şekilde yürüttüğüne dair *psikolojik* bir açıklama sunabilmektedir. Geleceğe dair öngörülerde veya alınan kararlarda geçmişteki öngörülere ve kararlara göre davranılması anlamına gelen "*analog akıl yürütme*" bağlamında, Atatürk dönemi Türk dış politikasının dış politika eğiliminde Osmanlı dış politikasını kendisine tarihi bir tecrübe şeklinde kılavuz edindiği gözlemlenir. Çünkü bunun bu şekilde olması noktasında 23 Nisan 1920'de yeni Türk devletini kuran lider ve ekibi, aynı zamanda da Osmanlı yöneticileriydiler ve bürokratlarıydılar.

Genel olarak bakıldığında Atatürk dönemi Türk dış politikasının ana hatlarıyla temel yaklaşımı, Lozan Antlaşması'ndan kalan sorunların çözülmesinin yanı sıra İkinci Dünya Savaşı öncesinde veya literatürde sıkça kullanılan -*iki savaş öncesi dönemde*- sınır güvenliğinin sağlanması ve bu bağlamda bağımsızlığın korunması olmuştur. Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından içeride -iç politikada- "*yeni bir devletin inşası*", dışarıda -dış politikada- ise bağımsızlık ilkesinden taviz vermeden ve mevcut durumlar göze alınarak "*barışçı bir yaklaşım politikası*" tercih edilmiştir.

Rasyonel seçim teorisi ile Politik Psikoloji karşılaştırması için Bkz. William H. Riker, "The Political Psychology of Rational Choice Theory", *Political Psychology*, C.16, Sa:1, (1995), ss.23-44.

¹⁵ Doğu ile Batı arasında temkinli bir denge politikası takip eden Atatürk dönemi hariç tutulabilir.

¹⁶ Sander, *Türkiye'nin Dış Politikası*, s.69.

Atatürk dönemi Türk dış politikasında özellikle ilk yıllarda Fransa, Yunanistan ve İngiltere ile Türkiye arasındaki sorunlar çözülmeye çalışılmış ve bu süreçte Atatürk gerek Doğu gerekse Batı ülkeleri ile yürütülen ilişkilere “*temkinli/tebiri nötralite*” şeklinde bir dış politika eğilimiyle yaklaşmıştır. Yine aynı dönemde iç politikada ise yıkılan imparatorluk döneminin ıslahat/reform eksenli tecrübelerinden ve eksiklerinden ders alınarak *modern bir devletin inşası için* taviz verilmeden bir *devrim süreci* yaşanmıştır.

Batı ile Savaş Sonrası “*Batı Tarzı*” Modern Devlet İnşası: Batı’ya İmrenen Ama Batı’ya Direnen Bir Lider Olarak Atatürk

23 Nisan 1920’de yeni Türk devletini kuran yönetici elit, Türk ulusal kimliğini, kendi algılamaları üzerinden meydana getirme çabasında olmuşlardır. Aslında inşa edilmeye çalışılan ulusal kimlik ile devlet kimliği bir nevi özdeşleşmiştir. Hala bugün bile Türk ulusu, hem büyük bir imparatorluk iken yok olma noktasına gelinmesinin hem de ardından ulusal bağımsızlığının ve ülkesinin korunması adına yeniden mücadeleye girmesinin derin izlerini taşımaktadır. İmparatorluk geçmişinin ortaya koyduğu büyük bir kültürel mirasla birlikte devletlerarası arenada reel politik bir yaklaşım ile var olmak için başarılı bir şekilde verilmiş olan mücadele, yeni Türk devletinin ulusal felsefesi ve halkının karakteri üzerinde –bir imparatorluk ruhu olarak- güçlü ve derin izler bırakmıştır. Türk milli kimliği, Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküş dönemi içerisinde devleti kurtarma arayışları, -Fransız İhtilali’nin etkisiyle başlayan ve XIX. yüzyıl boyunca devam eden- iç isyanlar, Balkan Savaşları/felaketi, Trablusgarp Savaşı, Birinci Dünya Savaşı ve İstiklâl Savaşı süreci içerisinde yetişmiş, olgunlaşmış ve aynı zamanda büyük bir heyecanla yeni Türk devletini kurmuş olan kadroları motive eden olgu, dini, tarihi, siyasi, kültürel ve psikolojik etmenlerin izlerini taşımıştır. Bu sebeple, yeni Türk devletinin inşası sürecinde, bugün dahi hala karşı karşıya gelinen etnik, kültürel, dinsel veya politik sorunlara dair karar alma sürecindeki bireylerin davranışları ve tutumları ile onların *psikolojisini* kavrayabilmek, Türk dış politikasını daha iyi anlayabilmek ve analiz edebilmek için Osmanlı Devleti’nin çöküş dönemini yaşayan ve aynı zamanda yeni devletin inşası için İstiklâl Savaşı’nı gerçekleştiren kadroların bu süreç içerisinde oluşan¹⁷ zihinsel/*psikolojik* koşullanmalarını iyi irdelemek gereklidir. Bu, Türk dış politikasının düşünsel çerçevesini idrak ve bu anlamda Atatürk dönemi Türk dış politikasının güvenlik ekseninde *statükocu* ama aynı zamanda *temkinli, tebiri ve nötralite* eksenli şekillenişini anlamak için daha mantıklı bir yaklaşım gibi görülmektedir.

Oral Sander, genel olarak Atatürk dönemi iç ve dış politikayı üç evrede incelemiştir. Birincisi, hem XIX. yüzyıldaki Avrupa modeline uygun bir “*ulus-devlet*” inşası hem de buna koşut olarak uluslararası sistemin yeni üyesine faydalı ve rahat bir “*uluslararası kimlik*” belirleme çabasıdır. Sander’e göre ikincisi, Türk iç ve dış politikasının her alanında “*yurtta ve dünyada barış*” ilkesinin uygulanması ve bu ilkeye sürekli bir bağlılık gösterilmesidir. Üçüncüsü ise Mustafa Kemal Atatürk’ün iddialı bir şekilde devrim olarak ortaya koyduğu, Türk milletini “*çağdaş uygarlık*” düzeyine ulaştırmak yönünde son derece kararlı ve enerjik bir tutumun benimsenmesidir.¹⁸

Temkinli bir şekilde Doğu ile Batı arasında -ne çok uzak ne çok yakın- dengeyi dikkatle dış politikaya uygulayan Atatürk’ün önderliğinde laik bir devletin kurulması ve “*kolektif kimlik*” kavramının yeniden tanımlanması, bir bakıma modernleşme teorisyenlerinin beklentilerini gerçekleştirmiştir. Bunun en belirgin göstergesi, dönemindeki bazı aydınlar tarafından cereyan eden “*Türk dönüşümünün*”, geleneksel toplumdan modern topluma geçiş süreci olarak algılanmış olmasıdır. Başta Atatürk olmak üzere Türk aydınları için modernleşme aslında Batılılaşma -Avrupa medeniyetinde yer almak- anlamına gelmiştir. Bu anlayışa göre modernite, Avrupa medeniyetini modern kılan özelliklerini benimseyen ve bu özellikleri içeren bir projedir. Böylece

¹⁷ Kemal Çiftçi, “Tarih Kimlik ve Türkiye’nin Belleği’nin Dış Politikası”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, (2007), C.:2, Sa.1, s.101.

¹⁸ Sander, *Türkiye’nin Dış Politikası*, s.73.74.

özgür ve özerk bireyin yaratılma süreci sadece rasyonelliğin artırılması ve devletin bürokrasisinin dönüşümü ile değil tam bir kültürel ve sosyal dönüşümün sağlanmasını gerektirmiştir.¹⁹ Devletin kurucu lideri de özelde XIX. yüzyılın pozitivist düşünürlerinden, genelde ise özgürlük, anayasacılık ve milliyetçilik gibi başat düşünce akımlarından etkilenmiştir. Mustafa Kemal öncülüğünde İstiklâl Savaşı'yla Batılı işgalcilere/emperyalistlere karşı yürütülen askeri ve diplomatik mücadelenin özünde bile çağın gerçekleri içerisinde Batı modeline uygun bağımsız bir Türk devleti yaratma düşüncesi yatar. Zaten, bu süreçte Mustafa Kemal de hemen her fırsatta mücadelesinin, Batı ülkelerine değil Batı emperyalizmine karşı olduğunu ifade etmiştir. XIX. yüzyılın ikinci yarısındaki güçlü milliyetçilik akımı, XX. yüzyılın daha ilk yıllarında Avrupa'nın Doğu topraklarında Batı Avrupa modeline bilinçli bir biçimde dayandırılan bağımsız milli devletler topluluğuna yol açmıştı. Bu süreç, Osmanlı İmparatorluğu'nun sınır eyaletlerindeki Türk olmayan nüfusu etkilemiş ve –Osmanlı perspektifiyle- devletin asıl gövdesi sakat kalmıştır. İtilaf devletleri tarafından önceleri gizlice ancak sonrasında aşikâr bir şekilde Osmanlı'yı paylaştıkları 1914-1922 yılları arası dönem,²⁰ bu zayıflığın ve sakatlığın İngiliz, İtalyan, Yunan ve Fransız yönetimlerinde bariz bir şekilde anlaşılması ve sömürülmesinin “*dramatik öyküsünü*” anlatır. Ancak Bulgaristan, Romanya, Sırbistan ve Yunanistan gibi devletlerin inşa edilmesinde kullanılan yöntemlerin aynıyla Anadolu'da milli bir Türk devletin ve bir Türk milli bilincinin ortaya çıkması, çatışmanın yapısını temelinden değiştirmiştir. Doğu ile Batı geleneği, eski ile yeni arasındaki bırakışması²¹ yürütülen mücadelenin yerini, şimdi ve belki de tarihte ilk defa, sonunda “*organik bir uyuma*” varabilecek ve birbirine benzer moleküllerin çatışması almıştır. İşte söz konusu bu organik uyum, İstiklâl Savaşı'ndan sonra yeni inşa edilen Türkiye'yi Avrupa'daki uluslar topluluğu içinde tutmuş, “Batı” kültürüne “yabancı” olarak görülen bir coğrafyada “*Batılılaşmış bir ulus*” inşa etmiş ve nihayetinde Atatürk döneminde gerek Doğu'ya gerekse Batı'ya karşı temkinli bir yaklaşım içerisinde dış politikasını da derinden etkilemiştir. Böylece, modern XIX. yüzyıl Avrupa ulusçuluğu, yeni inşa edilen devletin takip edeceği tek geçerli politika olmuştur. Aslında kurucu lider Atatürk, Avrupa kıtasının fiziksel sınırlarının ötesinde ve Avrupa devletlerinin egemenliğine karşı yürütülen her türlü eylemin başarısının, ulusçu bir temele dayanması gereğini çok iyi anlamıştır.²²

Osmanlı Devleti'nin XVIII. ve XIX. yüzyıllarda yapmış olduğu reformlara kıyasla Atatürk tarafından gerçekleştirilen Batılı devrimler -daha kararlı ve taviz vermeyen doğası açısından- farklı olmuştur.²³ Öyle ki, Atatürk kendisinden önce iki yüzyılı aşkın bir süredir Batılılaşma sürecinde yaşanan bir anlamda evrim gerçek manada ise reform sürecini *devrim*le sonuçlandırmıştır. Bu devrim, 1930'lu yıllarda siyasi ve toplumsal yaşamın hemen her safhasında görülebilen hem ulusal hem de uluslararası boyutu olan bir süreci kapsamıştır.²⁴

Modern bir Türkiye inşası için taviz vermeden devrimleriyle bunu gerçekleştirmiş olan Atatürk, yeni Türk devletini kuran bir lider pozisyonunda -kişisel olarak- kamusal alan ile kendi özel yaşamındaki yaşam tarzı arasında da keskin bir çizgi koymuştur. Batılı değerler ekseninde ülkesine bir dönüşüm yaşatan Atatürk, kurmuş olduğu modern Türkiye'de örneğin kamusal alanda Batı müziğini ön plana çıkarmasına rağmen –halkın içerisinde çıkan bir lider portresinde- özel hayatında kişisel bir tercih olarak daha çok geleneksel Türk müziğini – yani alaturka şarkıları- tercih etmiştir. Atatürk'ün yakınındakiler O'nun hemen her zaman genelde “*alaturka*” şarkılar dinlediğine, Atatürk Orman Çiftliği'nde masada oturmak yerine, yerde bağdaş kurup

¹⁹ Yücel Bozdağlıoğlu, *Turkish Foreign Policy and Turkish Identity: A Constructivist Approach*, Routledge, New York, 2003, s. 35-36.

²⁰ İsmail Köse, “I Dünya Savaşı'nın İlk Gizli Anlaşması: İstanbul ve Boğazların Rus Çarlığı'na Bırakılması (Mart-Nisan 1915)”, *Bilgi Dergisi*, Sa.89, (İlkbahar-2019), ss.1-27.; Mediha Akarslan, “Birinci Dünya Savaşı Sırasında Emperyalist Güçlerin Osmanlı Devleti'ndeki Nüfuz Bölgeleri ve Yapılan Gizli Anlaşmalar”, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.15, Sa:2, (1994), ss.259-274.

²¹ Bırakışmasız: Birbirini bırakmadan.

²² Sander, *Türkiye'nin Dış Politikası*, s.74-75. (Çağın gerekleri bunu gerektirdiği gibi söz konusu olgunun XXI. yüzyıl için bile devam ettiği söylenebilir).

²³ Şerif Mardin, *Türk Modernleşmesi: Makaleler IV*, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 1991, s.11-12.

²⁴ Cengiz Şavklı-Tülay Aydın, “Kemalizm'in Yeni Türk Kimliğinin İnşa Edilmesi Sürecindeki Rolü”, *21.Yüzyıl Penceresinden Kültür ve Kimlik Uluslararası Sempozyumu*, 26-28 Mayıs 2014, Bakü, s.2.

oturmasına şahitlik etmişlerdir. 2 Şubat 1938’de Bursa Belediyesi tarafından onuruna verilen baloda vals yaparken birdenbire valse yarıda kesip Zeybek oynamaya başlaması, yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin her ne kadar Batı’nın modern yüzünü almış olsa da kendi kültürel değerlerinin de bununla harmanlanması gereğinin –lider bazlı- örneğini vermesi bakımından anlamlı bir örnek teşkil etmiştir. Bu hareketiyle Atatürk’ün “*modern dünyanın dansı*” valsten sonra “*bizim de mükemmel bir dansımız var*” dercesine cesaret, güç, uyum ve gururun simgesi olan Zeybek oyununu oynaması dikkate değerdir. Ona göre *Batının* valse gibi Zeybek de Türk’ün salon dansıdır.

Kendisini Türk toplumunun *onarıcı lideri* olarak konumlandıran Atatürk, Türk toplumunun değerlerinin önemli olduğunu, Osmanlı İmparatorluğu döneminde gerçekte Türk toplumuna ait olmayan birtakım olguların bu değerlere entegre olduğu kabulüyle devrimleri vasıtası ile kültürel ve sosyal bir arındırma hareketi başlatmış, dil ve tarih kurumlarıyla da sözkonusu bu arındırma teşebbüsünü kurumsal bir zemin üzerine inşa etmeye çalışmıştır.

“*Çankaya*” adlı eserinde Falih Rıfki Atay, Atatürk’ün Doğu’yu ve Batı’yı nasıl algıladığını şu şekilde anlatmıştır:²⁵

“*Kemalist’in bağımsızlık fikri tertemiz, pürüzsüz, tavizsiz Türkçü ve Türkiyecidir. Mustafa Kemal, ...kafaca, nasıl, âdeta şark sözünden tiksinecek kadar bir batılı ve batı medeniyetçisi ise ‘Xénophobe’ (yani) ecnebi sevmez denecek kadar da frenklikten uzaktı. Şarklı ve müteassıplar (bağnazlar) gibi, tatlı su frenlerinin²⁶ de düşmanı idi. O mizaçça, ahlâkça hürriyetçiden başka şey olamazdı.*”

Atatürk, doğuştan soylu bir mensubiyete sahip değildir. Annesi de babası da halkın içerisinde sade yaşam tarzına sahiptiler. Dolayısıyla Mustafa Kemal, sarayda özel hocalar, mürebbiyeler tarafından da yetiştirilmemiştir. Yine Mustafa Kemal, İmparatorluğun batısında, her ne kadar Batı’ya yakın olsa da taşrada –Selanik’te- çok zor şartlar altında yetişen, –hatta kendi çabalarıyla kendisini yetiştiren- halkın içerisinde çıkan bir lider olarak, çocukluk ve gençlik yıllarında edinmiş olduğu kültüre sahip çıkan bir lider portresi sergilemiş ve bu kültürü cumhurbaşkanı olduğu dönemde de bizzat kendisi yaşamış ve yaşatmıştır. Bütün bunlar, Mustafa Kemal’in bir Osmanlı vatandaşı hatta son tahlilde bir Osmanlı paşası olarak geçmişine ve kültürüne olan köklü bağlılığını gösterirken, keskin bir dönüşüm olarak kamusal alanda yapmış olduğu devrimleriyle de imrendiği Batı uygarlık seviyesine ülkesini ulaştırma amacı ve gayreti içerisinde olmuştur.

Hayatı boyunca güce inanan bir lider olarak Mustafa Kemal Atatürk, kendisinin eriştiği bu gücün, sadece kendisinde değil -geleneklerine bağlı aynı zamanda da medeniyet ülküsü ile- ülkesinde yani milletinde de olması gereğine inanmıştır. Atatürk’ün yakın arkadaşı hatta sırdaşı olan Falih Rıfki Atay’ın yine “*Çankaya*” adlı eserinde anlatmış olduğu hadise, Atatürk’ün milletine olan inancını ve güvenini göstermesi bakımından önemlidir:²⁷

“*Bir gün Müslüman memleketlerinden birinde (Mısır’da) bağımsızlık davası için çalışan liderlerden biri Mustafa Kemal’i görmeye gelmişti. Kendisine:*

-Bizim hareketin de başına geçmek istemez misiniz? diye sordu.

Olabilecek şey değildi ama insan yoklamalarını pek seven Mustafa Kemal:

-Yarım milyonunuz bu uğurda ölür mü? diye sordu.

Adamcağız yüzüne bakakaldı:

-Fakat Paşa hazretleri yarım milyonun ölmesine ne lüzum var? Başında siz olacaksınız ya... dedi.

-Benimle olmaz, beyefendi hazretleri, yalnız benimle olmaz. Ne zaman halkınızın yarım milyonu ölmeye karar verirse o vakit gelip beni ararsınız.”

²⁵ Falih Rıfki Atay, *Çankaya*, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1969, s.302.

²⁶ Tatlı su frenleri: Batılılık taslayanlar/Batı taklitçileri.

²⁷ Atay, *Çankaya*, s.318.

23 Nisan 1920’de yeni Türk devletinin kuruluşundan sonra, *liderin* üzerinde simgeleşen “*iktidar algısı*”, kitleleri yönlendirmiştir. Bu noktada Gustave Le Bon’un, güçlü iradeye sahip olan lideri halk daima dinler şeklindeki düşüncesi hatırlanmaktadır.²⁸ Türkiye Cumhuriyeti tarihine bakıldığında bu “lider” bazen başbakan ya da cumhurbaşkanı gibi bir sivil otorite, bazen de askeri bir darbeden sonra iktidara gelen askeri otorite konumundaki bir şahsiyet olmuştur. Devletin kurucularından olan Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü gibi hem sivil hem de asker kişiliklerin şahıslarında özdeşleşen liderler mevcuttur. Türkiye’nin kuruluşunda önemli roller alan bu iki lider askeri üniformalarını çıkartmış olmalarına rağmen, örneğin cumhurbaşkanlığı süresinde Atatürk’e “*Gazi Hazretleri*”, başbakanlık süresinde ise İnönü’ye, “*İsmet Paşa*” şeklinde hitap edilmesi ve ayrıca Atatürk için “*Ebedi Şef*”, -Atatürk sonrası- cumhurbaşkanlığı döneminde İnönü için ise “*Milli Şef*” olarak hitap edilmesi neredeyse geleneksel hale gelmiştir.²⁹ Bu sıfatlar, o dönem kamuoyu tarafından her iki lider için yapılan yakıştırmalar olmuştur.³⁰

Liderlerin sınıflandırılmasında farklı tanımlamalar mevcuttur. Konu üzerinde Max Weber, liderleri üç kategoride ele almıştır. Weber’e göre ilk sırada temelinde, geleneklerin değişmez, ebedi ve kutsal niteliğine duyulan inancın olduğu *Otoriter liderlik* yer alır. Modernite öncesi geleneksel toplumlara özgü olan *Otoriter liderlik* modern toplumlarda da ortaya çıkmaktadır. Weber’in sınıflandırmasında ikincisi, modern bürokratik yapılanmaya özgü bir lider türü olan *Rasyonel-bürokratik liderlik*dir. Buna göre lider rasyonel bir mekanizmanın işlemesi sonucunda belirlenir ve rasyonel bir kaynağa dayanarak karar verir. Bu yüzden lider mümkün olduğunca kamuoyunu da karar alma süreci içerisine dâhil etmeye çalışır. Üçüncü lider türü ise kişisel özelliklerinden hitabet gücüne, aile yaşamından diğer özelliklerine kadar kitleleri etkileme yeteneğine sahip olan *karizmatik lider*dir. Bu lider türü, toplumun belli bir kişinin karizmasına, kahramanca eylemlerine ya da örnek teşkil edecek değerlerine olağandışı şekilde bağlanması sonucunda ortaya çıkar.³¹

Lider tasnifi yapan isimlerden birisi de Henry Kissinger’dır. Kissinger Soğuk Savaş sürecinden etkilenerek, “*Bürokratik-Pragmatik lider*”, “*İdeolojik lider*” ve “*Karizmatik-devrimci lider*” olmak üzere liderliği üç kategoriye ayırmıştır. Soğuk Savaş ile sınırlı kalmayıp genel bir tasnifle Pierre Renouvin ve Jean Bapiste Duroselle tarafından kaleme alınmış olan “*Introduction a l’histoire des relations internationales*” isimli çalışmada ise “*Doktriner ya da oportünist lider*”, “*Mücadeleci ya da uzlaşmacı lider*”, “*İdealist ya da kinik (Machiavelci) lider*”, “*Katı ya da imgelemeci lider*” ve “*Risk alan ya da temkinli lider*” şeklinde beş lider türü belirtilmiştir.³²

Daha çok devletlerarası ilişkilerde dış politika yapımında aktör odaklı yapılmış olan bu tanımlamalarda Weber’in ve Kissinger’in lider tasnifinde yer alan “*karizmatik (devrimci)*” lider profili Mustafa Kemal Atatürk ile bütünleşmiştir.

Fransız ekolünden Pierre Renouvin ve Jean Bapiste Duroselle’nin genel lider tasnifindeki “*Risk alan ya da temkinli lider*” profili de Atatürk’le birebir uyumaktadır. Zira Atatürk’ün İstiklâl Savaşı döneminde risk içeren kararları ve 23 Nisan 1920’den itibaren hatta cumhuriyet rejimini ilan ettikten sonraki cumhurbaşkanlığı dönemi boyunca rasyonel bir şekilde *temkinli/tedbirli nötrallite* şeklinde yürütülmüş olan dış politika tercihiyle kendisini göstermiştir.

Aktör odaklı teoriler üzerine vurgu yapan Valerie M. Hudson, Dış Politika Analizi yapımında, yetkili aktörün (yani liderin) karar verme sürecini ve bu söz konusu karar verme sürecinde ortaya çıkan olumlu/olumsuz sonuçları içerdiğini de dile getirmiştir. Devlet, soyut yapı olduğu için yetkili aktör (elit/yönetici) kadar etkili değildir. Hudson’ın teorisine göre yetkili aktör/lider rolünü, doğal olarak sadece insan üstlenebilir, dolayısıyla dış politikanın yönünü ve sonuçlarını

²⁸ Gustave Le Bon, *Kitleler Psikolojisi*, Hayat Yayınları, İstanbul, 1997, s.106.

²⁹ Çağrı Erhan-Ersin Enbel, “Türk Dış Politikasından Karar Vericileri Yönlendiren Yapısal Faktörler”, *Bilgi Dergisi*, Sa: 72, (Kış-2015), s.146.

³⁰ Cumhuriyet Dönemi’nin yetenekli kalemlerinden Şevket Süreyya Aydemir’in, kaleme almış olduğu her biri üç cilt olan Mustafa Kemal Atatürk’ü anlatan eserinin adını “*Tek Adam*”, İsmet İnönü’yü anlatan diğer üç ciltlik eserinin adını “*İkinci Adam*” olarak koyması ise anlamlı olmuştur.

³¹ Ali Faik Demir, “Dış Politikada Lider ve Türkiye”, *Türk Dış Politikasında Liderler*, (Ed.) Ali Faik Demir, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2007, s.12.

³² Demir, “Dış Politikada Lider ve Türkiye”, s.12-13.

belirleyen de bir yerde onların yetkinliğidir.³³ “Uluslararası Politika” adlı çalışmasında Hans Morgenthau, liderin güç olarak da tanımlanan “çıkar” kavramına göre düşündüğünü, davrandığını; tarihin de bu durumu doğrulayan kanıtlarla dolu olduğunu; bu yüzden de bir liderin geçmişte, şimdi ya da gelecekte nasıl davrandığının veya nasıl davranacağıının tahmin edilmesinin ve anlaşılmasının mümkün olacağını belirtmiştir.³⁴

Atatürk’ün liderlik *psikanalizi* yapılırken, *psikobiyoğrafisi* noktasında çocukluk yıllarına inildiğinde, ilk göze çarpan nokta, son derece dindar bir anne ile Batıcı bir baba tarafından yetiştirilmiş olmasıdır. Annesine olan bağlılığı ve sevgisi –her ne kadar annesinin ikinci evliğinden ötürü belirli bir dönem annesine karşı kırgın bir yaklaşım sergilese de- hayatı boyunca devam etmiştir. Ancak çocukluk yıllarından itibaren örnek aldığı ve idolleri olarak gördüğü – *Batıcı anlayışa sahip olan*- başta babası Ali Rıza Bey ile yine Batılı tarzda eğitim veren Şemsi Efendi ve okulu olmuştur.

Atatürk, çocukluk dönemini bir “*yas evi*”nde geçirmiştir. Oldukça genç denilebilecek bir yaşta Ali Rıza Bey’le evlenen Zübeyde Hanım’ın Mustafa Kemal’den önce Ahmet, Ömer ve Fatma isimlerinde üç çocuğunu kaybetmiş olması ve bu durumun Zübeyde Hanım’ın *psikolojisine* olumsuz yansması hatta dördüncü çocuk olarak Mustafa’yı da kaybetme korkusu daha önce yaşamış olduğu travmaların üzerinde bırakmış olduğu doğal bir histir. Türk gelenek ve göreneklerine sıkı sıkıya bağlı olan Zübeyde Hanım için yalnızca çok dindar kişiler için kullanılan “*molla*” sıfatı kullanılmıştır. Mustafa’dan sonra Zübeyde Hanım’ın Naciye ve Makbüle isimli iki kızı daha dünyaya gelmiş ancak Naciye de on yaşlarındaiken ölmüştür. Böylece Zübeyde Hanım ve Ali Rıza Bey’in altı çocuğu arasından sadece Makbüle ve Mustafa yetişkinlik çağına gelebilmişlerdir. Bu yüzden Mustafa’nın doğduğu ev, çocukluk dönemi boyunca bir “*ölüm evi*” dolayısıyla bir “*yas evi*” olmaya devam etmiştir. Mustafa 7 yaşındayken de babası Ali Rıza Bey’i kaybetmiştir.³⁵ Aslında yeni Türk devletini kuruncaya kadar Mustafa Kemal’in yaşadığı ülke de savaşlar dizisi ve bu savaşların yaratmış olduğu çeşitli acılar yüzünden bir *yas ülkesidir*. Atatürk’ün bilinç dışı “*kurtarıcı/onarıcı*” olma düşüncesinin gelişiminde işte bu çocukluk çevre koşulları ile babasına ve öğretmenine duyduğu hayranlık, önemli etkenler olarak düşünülebilir.³⁶

Vamık Volkan, Atatürk’ün, çocukluk dönemine işaretlerle sürekli savaşların içerisinde olmuş, “*yas tutan bir ülkede*” yaşadığını ve yaşamının sonraki yıllarında “*yas tutan millet*” ile Atatürk’ten önce yaşamını kaybeden kardeşleri için “*yas tutan annesi*” arasında *psikolojik* bir bağ kurduğunu ve yas tutan ülkesini annesinin *psikolojisi* ile bir tuttuğunu Norman Itzkowitz ile kaleme aldığı “*Atatürk’ün Psikanalitik Biyografisi: ‘Atatürk-Anatürk’*” isimli eserinde ifade etmiştir. Volkan ve Itzkowitz, bu yüzden Atatürk’ün sonraki yaşamını kurmuş olduğu Türk devletindeki insanların mutlu etmeye adanmış olduğunu, bunu da realist bir çizgide bir politika ile tatbik ettiğini belirtmişlerdir.³⁷ Aslında Atatürk’ün realist bir düşünce yapısına sahip olduğu çevresi tarafından da bilinmektedir. Örneğin yakın arkadaşlarından ve sırdaşlarından olan Falih Rıfkı Atay, O’nun denizkızı masalları gibi fantastik/mitolojik hikâyelere inanmadığını söylemiştir. Bu O’nun rasyonel ve gerçekçi düşünüş tarzını ortaya koymasına bakımından anlamlıdır.³⁸ Atatürk’ün, insan ve doğa arasındaki ilişkiyi kaleme aldığı aşağıdaki anlatımı O’nun bu gerçekçi yaklaşımını ortaya koyar:³⁹

“*Tabiatın kendisi dahi, mutlak hür değildir; kâinatın yasalarına tabidir. Bu sebeple, insan ilk önce tabiat içinde tabiatın yasalarına, şartlarına, sebeplerine, amillerine bağlıdır. Mesela,*

³³ Valerie M. Hudson, “Foreign Policy Analysis: Actor-Specific Theory and the Ground of International Relations”, *Foreign Policy Analysis*, Vol. 1, No. 1, 2005, s. 2-3

³⁴ Hans Morgenthau, *Uluslararası Politika*, C.1, (Çev. Baskın Oran-Ünsal Oskay), Sevinç Matbaası, Ankara, 1970, s.5.

³⁵ Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam: Mustafa Kemal (1881-1919)*, C.1, Remzi Yayınevi, İstanbul, 1998, s.40.

³⁶ Vamık D. Volkan – Norman Itzkowitz, *Atatürk’ün Psikanalitik Biyografisi: ‘Atatürk – Anatürk’*, Pusula Yayınevi, Ankara, 2017, s.34.

³⁷ Volkan – Itzkowitz, *Atatürk’ün Psikanalitik Biyografisi...*, s.37.

³⁸ Murat Ergin, *‘Is the Turk a White Man?’: Race and Modernity in the Making of Turkish Identity*, Brill, Leiden, 2017, s.105.

³⁹ Volkan – Itzkowitz, *Atatürk’ün Psikanalitik Biyografisi...*, s.37.

dünyaya gelmek ya da gelmemek insanın elinde olmamıştır ve değildir. İnsan, dünyaya geldikten sonra da daha ilk anda, tabiatın ve birçok mahlukatın zebunudur. Himaye edilmeye, beslenmeye, bakılmaya, büyütülmeye muhtaçtır.”

İki dünya savaşı arasında bizzat Batı’da şekillenen ve parlamentarizme karşı olan faşizmin ve komünizmin yükselişine rağmen Atatürk, *-rasyonel ve realist bir yaklaşımla-* bu yönde eğilimden kaçınan bir siyasal anlayış sergilemiş, parlamenter demokrasiyi savunmuştur.⁴⁰ Ayrıca yine bu dönemde özellikle dış politikada realizme uygun şekilde *Makyavelci* bir tavır takınılmış, Türkiye’nin çıkarlarıyla doğrudan ilişkili olmayan bir çatışma veya savaşa girmekten kaçınılmıştır.⁴¹ Böylesi rasyonel bir tercihte elbette liderin *psikolojisi* göz ardı edilmemesi gereken bir husustur. İmparatorluğun yıkılışına bizzat şahit olan Mustafa Kemal, -sahte olarak düzenlediği-gazeteci kimliğiyle gönüllü olarak Trablusgarp Savaşı’na katılmış ve Trablusgarp’ta İtalyanlara karşı, silah arkadaşlarıyla birlikte büyük başarı kazanmış olmasına rağmen Balkan Savaşları’nın çıkması üzerine bu mücadele sonuçsuz kalmış ve Ouchi Antlaşmasıyla İtalyanların istediği olmuştur. Balkan Savaşları/felaketi sonucundaki büyük toprak kayıpları, hemen ardından Birinci Dünya Savaşı’nın patlak vermesi, bu savaşta da Almanya’nın yenilmesiyle alınan yenilgi ve sonrasında Osmanlı Devleti ile yapılan yıkıcı/yıpratıcı antlaşmalar, daha sonra 23 Nisan 1920’de yeni Türk devletini kuran Mustafa Kemal’i psikolojik açıdan derinden etkilemiştir.

19 Mayıs 1919 süreci ile başlayan ve 23 Nisan 1920 tarihi itibarıyla de Mustafa Kemal öncülüğünde yeni bir Türk devleti kurulmuştur. Öyle ki, kurulan bu devlet, İstiklâl Savaşı’nı yürütmüş, Ankara Antlaşması, Gümrü Antlaşması, Kars Antlaşması, Moskova Antlaşması, Mudanya Ateşkes Antlaşması ve Lozan Antlaşması gibi uluslararası antlaşmalara imza atmıştır. Yeni kurulan devletin başkenti -henüz devletin rejimi bile belirlenmeden önce- 13 Ekim 1923’te ilan edilmiş ve bu devletin rejimi olan “cumhuriyet” ise 29 Ekim 1923’te ilan edilmiştir.

Mondros Ateşkes Antlaşması ve Sevr Antlaşması’nın İstiklâl Savaşı’nı yürüten Mustafa Kemal ve arkadaşları üzerinde yaratmış olduğu *psikolojik* etki (*Sevresfobi*) sonraki dış politika yapımlarının oluşumunda hiç şüphesiz yadsınamaz bir etki bırakmıştır. Hatta Lozan Antlaşması sonrası Musul konusunun Milletler Cemiyeti’ne taşınması ve Milletler Cemiyeti’nden İngiltere lehine bir kararın çıkması Mustafa Kemal’in Batı’nın devletlerarası örgüt ve oluşumlarına yıllarca şüpheli bir şekilde ihtiyatlı yaklaşması sonucunu son derece haklı bir şekilde doğurmuştur. Ancak Türkiye, uluslararası sorunları *barışçıl yoldan çözmeyi* amaçlayan Briand-Kellogg Paketi’ni da ilk imzalayan devletler arasında yer almıştır.

Atatürk’ün gerek iç politikada gerekse dış politikada formüle ettiği “*yurtta ve dünyada barış*” ilkesi birçok bakımdan önemlidir. Elbette ki, bu ilkesi Atatürk’ün bir liderlik özelliği olarak her manada barışçı olduğu gibi bir anlam taşımaz/taşımamalıdır da. Zira gerçekte yeni Türk devletinin kuruluşunda yani 23 Nisan 1920’den itibaren tatbik edilen İstiklâl Savaşı döneminde aynı lider, *savaşı ve diplomasiyi* birlikte yürütmüştür. Ancak Lozan Antlaşması’ndan sonra dönemin şartları gereğince barışçı bir dış politika izlemiştir. Böyle bir dış politikanın kararlı bir şekilde tatbik edilmesi de Türkiye’ye yönelik olumlu bir uluslararası algı oluşturmuştur.

Lozan’da Türk heyetinin gerçekçi bir yaklaşımla antlaşma sırasındaki diplomasisi, mevcut şartlar içerisinde başarıyı getirmiştir. Arap ülkeleri üzerinde hak iddia edilmemesi, Trakya’da haklılığı kolaylıkla saptanabilecek isteklerinin bir bölümünden feragat edilmesi, tazminat/tamirat davasına ehemmiyet göstermeyerek ve çözümün ertelenebileceği konularında sağduyulu davranılması, Türkiye açısından olumlu sonuçlar çıkarabilecek bir barış antlaşması imzalanması ile sonuçlanmış ve Batılı devletlerle Türkiye arasında -zorunlu olarak ülkenin yeniden inşası sürecinde- uzun süreli bir barış kurulmuştur. Lozan Antlaşması’nda nihai sonuca bağlanamayan sorunlar da ilerleyen süreçte çözülmüştür. Örneğin, iki savaş arası dönemde sık sık fırsatlar çıkmasına rağmen zor kullanarak gerek Boğazlar rejimi gerekse *Hatay Meselesi*’ni çözümlenmede serüvenci bir politika yerine diplomasi ile bu sorunları da çözmeye başarısı gösterilmiştir.⁴² Konu

⁴⁰ Mardin, *Türk Modernleşmesi: Makaleler IV*, s.20.

⁴¹ Baskın Oran, “Türk Dış Politikası: Temel İlkeler ve Soğuk Savaş Ertesindeki Durumu Üzerine Notlar”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C.51, (Ocak-Aralık -1996), Sa:1-4, (Ayrı Baskı), s.355.

⁴² Sander, *Türkiye’nin Dış Politikası*, s.76-77.

daha derinlemesine incelendiğinde her şeyden önce Mustafa Kemal'in hayat hikâyesinde simgeleşen deneyimlerinin, yeni Türk devletinin gerek iç yapısının inşası gerekse dış politikasının şekillenmesi noktasında derin etkileri olduğu görülür.

Yeni kurulmuş olan devletin iç toplumsal/ siyasi yapısının ve dış politikasının, geçmişin olumsuz ve ağır sonuçları üzerinden şekillendiği gözlemlenir. Geçmişten çıkarılan dersler neticesinde varılan kanaate göre, devletin aslında “iç düşmanları” olduğu ve bu iç düşmanların da “dış düşmanlar” tarafından desteklenebildiği ve bu düşmanların da devletin her kademesini ele geçirmeye kalkışabileceği, hatta devleti bile ele geçirebilecekleri düşüncesi, devletin kurucu lideri Mustafa Kemal'in temkinli iç ve dış politikasının inşasının neredeyse harcını oluşturmuştur. Zira yeni devletin kurucu lideri olan Mustafa Kemal; 31 Mart vakasında, Çanakkale'de, Bingazi'de, Suriye ve Filistin cephesinde, başkomutanı olarak İstiklâl Savaşı'nda bir taraftan dış düşmanlarla bir taraftan da İstiklâl Savaşı sırasında iç isyanların bastırılmasında, yani her yerde vardır. Dolayısıyla Atatürk'ün 1927'de TBMM'de okuduğu “Söylevi”nin sonunda “*Ey Türk Gençliği!*” hitabıyla başlayan “*Gençliğe Hitabe*” metninin derinlemesine analizi, yeni Türk devletinin kurucu mantığını kavrayabilme noktasında, önemli ipuçları verir.⁴³ Öyle ki, Atatürk “*Gençliğe Hitabe*” metninde:⁴⁴

“Ey Türk Gençliği! Birinci görevin, Türk bağımsızlığını, Türk Cumhuriyetini sonsuza dek korumak ve savunmaktır. Varlığının ve geleceğinin biricik temeli budur. Bu temel senin en kıymetli hazinedir. Gelecekte bile seni bu hazineden yoksun bırakmak isteyecek iç ve dış düşmanların olacaktır. Bir gün, bağımsızlık ve cumhuriyeti savunmak zorunda kalırsan, göreve atılmak için içinde bulunacağın durumun olanak ve koşullarını düşünmeyeceksin!”

şeklindeki sözleri, bunu destekler argümanlardır. Gençliğe Hitabe metninde dikkat çeken hususlardan birisi de ‘*Türkiye gençliği...*’ ve ‘*Türkiye cumhuriyeti...*’ söylemleri ile değil de bu kısa ve önemli metinde itina ile seçilmiş olan ‘*Türk gençliği*’ ve ‘*Türk cumhuriyeti...*’ şeklindeki söylemleridir. Çünkü çağın gereklerini göz önünde bulundurarak O'nun kurmuş olduğu yeni devlet ‘*Türklük*’ temeline dayandırılmış ve gerçek anlamıyla ‘*Türk Milliyetçiliğine*’ dayalı milli bir devlettir. Aşağıda ilerleyen satırlarda Mustafa Kemal Atatürk'ün bu söylemleri ve yaklaşımının rastgele değil de neden büyük bir itina ile kullandığı ‘*çadır bezi*’ benzetmesiyle izah edilmeye çalışılmıştır.

Atatürk'ün 1927'deki bu düşüncelerinde hatta sonraki yıllarda da herhangi bir değişiklik olmadığı görülmüştür. Çünkü ölümünden kısa bir süre önce, 29 Ekim günü Cumhuriyet'in 15. yıl dönümü vesilesiyle, yayınladığı mesajında da bu defa: “*Türk vatanının ve Türklük camiasının şan ve şerefini iç ve dış her türlü tehlikelere karşı korumak...*” sözleriyle daha önce gençlere verdiği bu görevi Türk ordusuna da vermiştir.⁴⁵ Yine de kendi döneminde bölgesel ve küresel gelişmeleri başarılı bir şekilde gözlemleyebilen ve analiz edebilen bir lider olan Atatürk, Batılı ülkeler ile ilişkileri önemsemiş, Sovyetler Birliği faktörünü de göz önüne alarak buna göre dış politikaya yön vermiştir. Ancak Atatürk'ün Batılı ülkeler ile ilişkileri önemsemesi elbette ki, sadece çıkar ve güvenlik açısından değerlendirilmemelidir. Çünkü Mustafa Kemal Atatürk, Fransız İhtilâli sonrası süreci ve sonrasında ortaya çıkan ulus devlet anlayışını ve bu şekilde ayakta kalmanın ve büyük devlet olmanın önemini idrak eden bir lider olmuş ve bu durumun Avrupa portresini yani her bir Avrupa ülkesindeki milliyetçi inşaatları iyi okumuştur.

Vamık Volkan, etnik grupların veya geniş bağlamda bakıldığında ulusların *travmatik* dönemlerinin akabinde “*biz kimiz?*” sorusunu sorduklarını ve aldıkları cevaba göre kimliklerini

⁴³ Çiftçi, “Tarih Kimlik ve Türkiye'nin Belleği'nin...”, s.107-121.

⁴⁴ “*Ey Türk gençliği! Birinci vazifen; Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir. Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinedir. İstikbalde dahi seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhili ve harici bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklal ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin.*” (Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2016. Ayrıca Bkz. Afet İnan, “Büyük Nutuk'ta Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi”, *Belleten*, C. XXX, Sa:120, (Ekim-1966), ss.515-523).

⁴⁵ Çiftçi, “Tarih Kimlik ve Türkiye'nin Belleği'nin...”, s.107-121.

şekillendirdiklerine değinmektedir.⁴⁶ Balkan Savaşları/felaketi ve Birinci Dünya Savaşı'nda Türk milletinin “ölüm kalım/var oluş-yok oluş” mücadelesi verdiği, ziyadesiyle toprak kaybı yaşadığı ve Sevr Antlaşması gibi bir millete “nefes alma” imkânı dahi tanımayan antlaşmayı imzalamak zorunda kaldığı düşünüldüğünde, İstiklâl Savaşı ile birlikte bağımsızlığın kazanılmasının ardından “biz kimiz?” sorusunu sorması oldukça makuldür.⁴⁷

Osmanlı Devleti heterojen bir nüfusa sahip olmasına rağmen bir üst kimlik yaratmış yani Vamık Volkan'ın deyimiyle bir geniş grup kimliği oluşturmuştur. Volkan, geniş grup kimliğini, çadır bezi benzetmesiyle şöyle tanımlar: “Geniş grup kimliği kavramı, çoğu yaşamları boyunca asla bir araya gelemeyecek olan binlerce ya da milyonlarca bireyin, aynı etnik, dini, ulusal ya da ideolojik gruba ait olmaya dayalı yoğun bir aynılık duygusuyla birbirlerine nasıl bağlandıklarını tanımlamaktadır.”⁴⁸ Ancak altı asırlık Osmanlı Devleti'nin geniş grup kimliği yani çadır bezi, Balkan Savaşları ile çökmeye başlamış ve Birinci Dünya Savaşı'nda dağılmıştır.⁴⁹ Osmanlı Devleti'nin geniş grup kimliğinin dağılma sürecini Selçuk Demirkılınç şöyle tasvir etmiştir:

“Balkan Savaşları, Osmanlı/Türk toplumunda önemli psikolojik etkileri olan bir travma yaratmıştır. Bu savaşlarda yaşanan kayıplar o kadar etkili olmuştur ki, sadece fiziksel olarak Osmanlı Devleti'ni yaralamakla kalmamış, bir ‘Balkan İmparatorluğu’ olarak adlandırılan devletin ruhsal bütünlüğünü de tehdit edip zarar vermiştir. Balkan coğrafyası Osmanlı Devleti'nin göz bebeği ve devletin en önemli maddi-düşünsel yatırımların yapıldığı bölge olması sebebiyle hem kaybedilen topraklar hem tebaanın isyanı hem de Müslümanların bu savaşlarda katledilmesi oldukça acı verici olmuştur. Yaşanan bağımsızlık yanlısı isyanlar ve toprak kayıpları sonrası devletin çadır bezinde delikler oluşmaya başlamış, çadır bezinin çökeceğine dair devlet içerisinde büyük bir kaygı yaşanmış ve toplum “biz kimiz” sorusunu sormaya başlanmıştır. Yani geniş grup kimliği tehlike altına girmiş ve yeni bir geniş grup kimliğinin arayışı başlamıştır. (...) Balkan Savaşları ile başlayan ve Birinci Dünya Savaşı ile neticelenen Osmanlı geniş grup kimliğinin dağılması sonrası Osmanlı Devleti'nin çadır bezinden geriye sadece Türk kimliği kalmıştır. Her ne kadar farklı etnik gruplar da bu sürecin bir parçası olmasına rağmen dünyadaki milliyetçilik hareketleri ve Osmanlı Devleti'nden geriye kalan topraklardaki Türk nüfusunun homojenliği göz önünde bulundurulduğunda yeni bir çadır bezi dikişmek için ihtiyaç duyulan kumaş Türklük olmuştur.”⁵⁰

Wendt'e göre kimlik çıkarların temelidir. Kimlik bir aktörün kim olduğunu gösterirken, çıkar onun ne istediğini belirtmektedir. Çıkar olmadan bir kimliğin motivasyon gücü de yoktur, yine kimlik olmadan çıkarların anlamlı yönü de yoktur. Kimlikler, kasıtlı denklemin inanç kısmını temsil ederken çıkarlar onun arzu tarafına aittir.⁵¹ Atatürk'ün, Osmanlı Devleti'ni parçalanmaya götüren ve “Sevr travmasına/Sevresfobiye” sebep olan geri kalmışlığı odağa alması ve bağımsızlıktan sonra “muasır medeniyetler seviyesi”ne ulaşmayı hedeflemesi, aslında “biz kimiz?” sorusuna verilmiş ve “psikolojik arka planı” olan bir cevaptır. Benzer durum Mustafa Kemal'in devletin inşası sürecinde tatbik etmiş olduğu iç politikasında da kendisini göstermiştir.

Mustafa Kemal, 25 Ağustos 1925'te şapkanı tanıtmak için çıkmış olduğu Çankırı, Kastamonu ve İnegöl gezisinin birinci günü keten takım elbisesi içerisinde gömleğine takmış olduğu kravat ve elindeki Panama şapkası ile halkı selamlarken, Kastamonu'daki ikinci gününde askeri garnizon ziyaretini mareşal üniformasını giyerek yapmıştır. Teftişi esnasında kışladan çıkarken duvardaki

⁴⁶ Vamık Volkan-Nuriye Atabey, *Osmanlı'nın Yasından Atatürk'ün Türkiye'sine Onarıcı Liderlik ve Politik Psikoloji*, Kripto Kitaplar, Ankara, 1. Baskı, (Ocak 2010), s.110.

⁴⁷ Peter Felix Kellermann, “seçilmiş travma” veya travmatik bir olayın büyük grup için mitolojik bir kimlik işareti haline gelmediğini dile getirerek Volkan'ın bu görüşünü kısmen eleştirmiştir. Aslında Kellermann, daha çok büyük grupların yaşadığı travmaları ve trajik hatıraları bastırma ve “tabu konusu” haline getirme çabalarını incelemiştir (Kellermann, *Sociodrama and Collective Trauma*, Jessica Kingsley Publishers, London, 2007, s.58).

⁴⁸ Vamık D. Volkan, *Körü Körüne İnanç: Kriz ve Terör Dönemlerinde Geniş Gruplar ve Liderleri*, (Çev.) Ö. Karaçam, Okuyan Us Yayınları, İstanbul, 3. Baskı, 2012, s.14.

⁴⁹ Selçuk Demirkılınç, *Politik Psikoloji Boyutuyla ve Neoklasik Realizm Çerçevesinde Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne Katılışı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2023, s.104.

⁵⁰ Selçuk Demirkılınç, *Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne Katılışı*, s.104-105.

⁵¹ Alexander Wendt, *Social Theory of International Politics*, s.231.

“Bir Türk on düşmana bedeldir” yazısını görmüştür. O anda görevli subaya o yazının doğru olup olmadığını sorduğunda görevli subay “Evet Paşam” yanıtını vermiştir. Bunun üzerine Mustafa Kemal “Hayır, bence öyle değildir. Bir Türk dünyaya bedeldir” demiştir.⁵² Mustafa Kemal’in bu ve benzeri söylemleri yeni kurulan devlette O’nun “biz kimiz?” sorusuna verdiği cevabının yanı sıra milletin öz güvenini ve öz sevgisini artırmak için kullandığı psikolojik yöntemidir. Mustafa Kemal, yeni kurmuş olduğu devletin modernleşme ve çağdaş uygarlık hedefinde de en ileri düzeye taşınması konusunda ısrarlı olmuştur. Kastamonu’da yapmış olduğu konuşmasında da zaten bunu açık bir şekilde şöyle ifade etmiştir:⁵³

“Biz her açıdan medeni insan olmalıyız. Çok acılar gördük, bunun sebebi dünyanın durumunu anlayamayışımızdır. Fikrimiz, zihniyetimiz tepeden tırnağa kadar medeni olacaktır. Şunun bunun sözüne önem vermeyeceğiz. Bütün Türk ve İslam alemine bakın. Zihniyetlerini, fikirlerini medeniyetin emrettiği değişim ve yükselişe uydurmadıklarından ne büyük felaket ve ıstırap içindedirler. Bizim de şimdiye kadar geri kalmamız ve en nihayet son felaket çamuruna batışımız bundandır. Beş-altı yıl içinde kendimizi kurtarırsak bu, idareimizdeki değişimdir. Artık duramayız, ne olursa olsun ileri gideceğiz, çünkü mecburuz. Millet açık olarak bilmelidir: Medeniyet öyle kuvvetli bir ateştir ki, ona kayıtsız kalanı yakar, mahveder. İçinde bulunduğumuz ailede layık olduğumuz mevkii bulacak ve onu koruyup sürdüreceğiz.”

Volkan, travmaya maruz kalan grubun seçilmiş travmalar sonrasında “biz kimiz?” sorusuna müteakiben bir “arınma sürecine” girişebileceklerini ifade etmektedir. Bu arınma sürecinde gruplar, kendilerinde travmaya sebep olan gruba yönelik olumsuz görüşlerin yanı sıra kendi geçmiş hatıralarından kurtulmak için, yani arınmak için, örneğin yönetim şeklini, yaşam tarzını, eğitimi vs. değiştirmek ve farklılaştırmak gibi yöntemlere de başvurabileceklerini belirtmektedir.⁵⁴ ABD Furman Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde, liderler ve liderlerin siyasal davranışları üzerine çalışmalar yapan Prof. Dr. Akan Malici’ye göre ise bu durumda “ego” yeni bir kimliği üstlenmek için “ikinci şahsiyeti” (alter ego) tanıtma çabalarına girer. Böylece “ego”, yeni tanıtılan bu kimliğe çoktan sahipmiş gibi davranarak değişim sürecini de başlatmaktadır.⁵⁵

Yeni kurulan devletin ilk yıllarından itibaren muasır medeniyetler seviyesine yani Avrupalı/Batılı bir görünüme ulaşabilmek adına gerçekleştirilen inkılaplar, gerçekte çağdaş dünyaya uyum sağlamak konusunda ihtiyaç duyulan –zorunlu- devrimler olmasının yanı sıra – gerçekte temeli Osmanlı Devleti döneminde XVIII. yüzyıla dayanan- bir arınma süreci olarak da değerlendirilebilir. Aynı olguyu Atatürk, yüzyıllar boyunca kapitülasyonlar altında ekonomik anlamda tükenmiş bir hale gelmiş olan ülkeyi Lozan’da bu boyunduruktan kurtarmış ve yeni, milli ve bağımsız bir ülke inşasının temellerini atmıştır. Bunun sürdürülebilirliğinin anahtarı olarak da dış politikayı önceliği haline koyarak Doğu-Batı ilişkilerinde temkinli/tedbirli ve nötraliteye dayalı bir dış politika tercihinde olmuştur.

Sonuç Yerine

19 Mayıs 1919 süreci ile başlayan ve 23 Nisan 1920 tarihi itibarıyla de Mustafa Kemal öncülüğünde yeni bir Türk devleti kurulmuştur. Öyle ki, kurulan bu devlet, İstiklâl Savaşı’nı yürütmüş, Ankara Antlaşması, Gümrü Antlaşması, Kars Antlaşması, Moskova Antlaşması, Mudanya Ateşkes Antlaşması ve Lozan Antlaşması gibi uluslararası antlaşmalara imza atmıştır. Yeni kurulan devletin başkenti 13 Ekim 1923’te ilan edilmiş ve bu devletin rejimi olan “cumhuriyet” ise 29 Ekim 1923’te ilan edilmiştir.

⁵² Mustafa Selim İmece, *Atatürk’ün Şapka Devriminde Kastamonu ve İnebolu Seyahatleri 1925*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1959, s.4.

⁵³ İmece, ...*Kastamonu ve İnebolu Seyahatleri*..., s.17-18.

⁵⁴ Volkan-Atabey, ...*Atatürk’ün Türkiye’sine Onarıcı Liderlik*..., s.137.

⁵⁵ Akan Malici, “Reagan and Gorbachev: Altercasting at the End of the Cold War”, Mark Schafer, Stephen G. Walker (ed.), *Beliefs and Leadership in World Politics: Methods and Applications of Operational Code Analysis*, Palgrave Macmillan, New York, 2006, s.131.

Atatürk'ün liderlik *psikanalizi* yapılırken, *psikobiyoğrafisi* noktasında çocukluk yıllarına inildiğinde, ilk göze çarpan nokta, son derece dindar bir anne ile Batıcı bir baba tarafından yetiştirilmiş olmasıdır. Annesine olan bağlılığı ve sevgisi –her ne kadar annesinin ikinci evliğinden ötürü belirli bir dönem annesine karşı kırgın bir yaklaşım sergilese de- hayatı boyunca devam etmiştir. Ancak çocukluk yıllarından itibaren örnek aldığı ve idolleri olarak gördüğü – *Batıcı anlayışa sahip olan*- başta babası Ali Rıza Bey ile yine Batılı tarzda eğitim veren Şemsi Efendi ve okulu olmuştur. Yeni Türk devletini kuruncaya kadar Mustafa Kemal'in yaşadığı ülke de savaşlar dizisi ve bu savaşların yaratmış olduğu çeşitli acılar yüzünden bir *yas ülkesidir*. Atatürk'ün bilinçdışı "*kurtarıcı/onarıcı*" olma düşüncesinin gelişiminde işte bu çocukluk çevre koşulları ile babasına ve öğretmenine duyduğu hayranlık, önemli etkenler olarak düşünülebilir.

Osmanlı Devleti'nin yıkılışından sonra 23 Nisan 1920'de yeni Türk devletini kuran Türk elit kadronun, yeni devletin toplumuna Avrupa uygarlığının organik dayanışmalı evrensel değerlerini tavandan tabana doğru empoze etmesini gerektirmiştir. Aslında Avrupa'nın tecrübe etmiş olduğu sosyal gelişim merhalelerini geçirmeyen ve eski geleneksel toplumun devamı olan Türk toplumunun spontane bir süreç içerisinde ulus-devlet yapısı içerisinde bir araya gelebilmesi, dünya ile entegre olabilmesi ve Batı tarafından benimsenmiş olan ortak evrensel değerleri kolektif tasavvur ve vicdanında barındırabilmesi kolay bir olgu değildi. Çünkü o dönemde Türk toplumu Avrupa uygarlığının evrensel değerleriyle daha önce bu şekilde karşılaşmadığı gibi bütün bunları da kendisiyle özdeşleştirmemekteydi. Ancak Mustafa Kemal'in amaca ulaşmada izlediği strateji, imparatorluk döneminde de halkın pek yabancı olmadığı bir yöntemle tavandan tabana doğru bir modernleşme süreci yani neo-fonksiyonalist bir yaklaşımla bunu gerçekleştirmiş olmasıdır.⁵⁶

Atatürk'ün, Osmanlı Devleti'ni parçalanmaya götüren ve "*Sevr travmasına/Sevresfobiye*" sebep olan geri kalmışlığı odağa alması ve bağımsızlıktan sonra "*muasır medeniyetler seviyesi*"ne ulaşmayı hedeflemesi, aslında "*biz kimiz?*" sorusuna verilmiş ve "*psikolojik arka planı*" olan bir cevaptır. Benzer durum Mustafa Kemal'in devletin inşası sürecinde tatbik etmiş olduğu iç politikasında da kendisini göstermiştir. Batılı ülkeler ile ilişkileri de önemseyen Atatürk, Sovyetler Birliği faktörünü de göz önüne alarak dış politikaya yön vermiştir. Ancak Atatürk'ün Batılı ülkeler ile ilişkileri önemsemesi elbette ki, sadece çıkar ve güvenlik açısından değerlendirilmemelidir. Vamık Volkan, etnik grupların veya geniş bağlamda bakıldığında ulusların *travmatik* dönemlerin akabinde "*biz kimiz?*" sorusunu sorduklarını ve aldıkları cevaba göre kimliklerini şekillendirdiklerine değinmektedir.⁵⁷ Balkan Savaşları/felaketi ve Birinci Dünya Savaşı'nda Türk milletinin "ölüm kalım" mücadelesi verdiği, ziyadesiyle toprak kaybı yaşadığı ve Sevr Antlaşması gibi bir millete "*nefes alma*" imkânı dahi tanımayan antlaşmayı imzalamak zorunda kaldığı düşünüldüğünde, İstiklâl Savaşı ile birlikte bağımsızlığın kazanılmasının ardından "*biz kimiz?*" sorusunu sorması oldukça makuldür. Neticede bu sorunun cevabının da Türklük olduğunu görmüştür.

23 Nisan 1920'de kurulmuş olan yeni Türk devletinin İstiklâl Savaşı döneminde tatbik etmiş olduğu dış politikada *savaş ve diplomasiyi* bir arada kullandığı, Cumhurbaşkanı olduğu 1923 yılından itibaren de Doğulu ve Batılı ülkelerle olan diplomatik ilişkilerinde, temkinli bir şekilde *ne çok uzak ne de çok yakın* şekilde hareket ettiği bir gerçektir. Dönemin küresel şartları gereğince de Türkiye'nin 1929 yılında Briand Kellogg Paktı'na dâhil olması, 1932 yılında Milletler Cemiyeti'ne üye olması ve 1934 yılındaki Balkan Antantı ile 1937 yılındaki Sadabad Paktı'na girmesi, bir taraftan SSCB ile uyumlu ilişkiler yürütürken diğer taraftan da rasyonel ve realist yaklaşımla ama yine de *temkinli/tedbirli nötrallite* eğilimli bir dış politika anlayışı içerisinde ancak bir taraftan da –real politik bir anlayışla- Batı ile yakınlaşmayı göstermesi bakımından önemlidir. Ancak bu politika kendisinden sonraki dönemde Batıya tam *yakınlaşma, bağlanma* hatta *teslimiyet* şeklinde kendisini göstermiştir.

⁵⁶ İşyar, Türk Dış Politikası..., s.50.

⁵⁷ Vamık Volkan-Nuriye Atabey, *Osmanlı'nın Yasından Atatürk'ün Türkiye'sine Onarıcı Liderlik ve Politik Psikoloji*, Kripto Kitaplar, Ankara, 1. Baskı, (Ocak 2010), s.110.

KAYNAKÇA

- AKARSLAN, Mediha, "Birinci Dünya Savaşı Sırasında Emperyalist Güçlerin Osmanlı Devleti'ndeki Nüfuz Bölgeleri ve Yapılan Gizli Anlaşmalar", *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.15, Sa:2, (1994), ss.259-274.
- ATATÜRK, Mustafa Kemal, *Nutuk*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2016.
- ATAY, Falih Rıfki, *Çankaya*, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1969.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya, *Tek Adam: Mustafa Kemal (1881-1919)*, C.1, Remzi Yayınevi, İstanbul, 1998.
- BEYER, Anna Cornelia, *International Political Psychology: Explorations into a New Discipline*, Palgrave Macmillan, London, 2017.
- BOZDAĞLIOĞLU, Yücel, *Turkish Foreign Policy and Turkish Identity: A Constructivist Approach*, Routledge, New York, 2003.
- ÇİFTÇİ, Kemal, "Tarih Kimlik ve Türkiye'nin Belleği'nin Dış Politikası", *Akademik İncelemeler Dergisi*, (2007), C.:2, Sa.1, ss.97-131.
- DEMİR, Ali Faik, "Dış Politikada Lider ve Türkiye", *Türk Dış Politikasında Liderler*, (Ed.) Ali Faik Demir, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2007.
- DEMİRKİLİNÇ, Selçuk, *Politik Psikoloji Boyutuyla ve Neoklasik Realizm Çerçevesinde Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne Katılışı*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2023.
- DEMİRKİLİNÇ, Selçuk, "Politik Psikoloji ve Dış Politika Analizi: Dış Politik Psikoloji" *Politik Psikoloji Boyutuyla Türk Dış Politikası (1923-2000)*, (Ed.) Şenol Kantarcı, Nobel Yayınevi, Ankara, 2020, ss.27-86
- ERGİN, Murat, *'Is the Turk a White Man?': Race and Modernity in the Making of Turkish Identity*, Brill, Leiden, 2017.
- ERHAN, Çağrı-ENBEL, Ersin, "Türk Dış Politikasından Karar Vericileri Yönlendiren Yapısal Faktörler", *Bilig Dergisi*, Sa: 72, (Kış-2015), ss.145-170.
- ERİŞEN, Elif, "An Introduction to Political Psychology for International Relations Scholars ", *Perceptions*, Vol: XVII, No: 3, (Autumn-2012), ss.9-28.
- FREUD, Sigmund, "Leonardo da Vinci and a memory of his childhood" *Five lectures on psychoanalysis: Leonardo da Vinci, and other works* (The Standart Edition of the complete psychological works of Sigmund Freud, c.11 (1910), Hogart Press, Londra, 1957, ss.63-137.
- FREUD, Sigmund, "Moses and monotheism", *Moses and monotheism: An outline of psychoanalysis, and other works* (The Standart Edition of the complete psychological works of Sigmund Freud, c.23 (1937-1939), Hogart Press, Londra, 1964, ss.100-137.
- HERMANN, Margaret G., *A Psychological Examination of Political Leaders*, The Free Press, New York, 1977.
- HERMANN, Margaret G., "Leader Personality and Foreign Policy Behavior." *In Comparing Foreign Policies: Theories, Findings, and Methods*, edited by James N. Rosenau, Sage Halsted, New York, 1974.
- HOUGHTON, David Patrick, *Political Psychology: Situations, Individuals, and Cases*, Routledge: Taylor & Francis Group, New York, 2009.
- HOUGHTON, David Patrick, *Siyaset Psikolojisi*, Bilge Kültür Sanat, Çev. Hüsamettin İnaç ve Duygu Şekeroğlu, İstanbul, 2015.
- HUDSON, Valerie M., "Dış Politika Analizinin Tarihi ve Evrimi", *Dış Politika: Teoriler, Aktörler, Örnek Olaylar*, (Ed.) Steve Smith, Amelia Hadfield, Tim Dunne, (Çev. Nasuh Uslu), Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, Röle Akademik Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- HUDSON, Valerie M., "Foreign Policy Analysis: Actor-Specific Theory and the Ground of International Relations", *Foreign Policy Analysis*, Vol. 1, No. 1, 2005, ss.1-30.
- İNAN, Afet, "Büyük 'Nutuk'ta Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi", *Belleten*, C. XXX, Sa:120, (Ekim – 1966), ss.515-523.

- İŞYAR, Ömer Göksel, *Türk Dış Politikası: Sorunlar ve Süreçler*, Dora Yayınevi, Bursa, 2017.
- KELLERMANN, Peter Felix, *Sociodrama and Collective Trauma*, Jessica Kingsley Publishers, London, 2007.
- KÖSE, İsmail, “I Dünya Savaşı’nın İlk Gizli Anlaşması: İstanbul ve Boğazların Rus Çarlığı’na Bırakılması (Mart-Nisan 1915)”, *Bilig Dergisi*, Sa.89, (İlkbahar-2019), ss.1-27.
- LASSWEEL, Harold D., *Psychopathology and Politics*, The University of Chicago Press, Chicago, 1930.
- Le BON, Gustave, *Kitleler Psikolojisi*, Hayat Yayınları, İstanbul, 1997.
- LEVY, Jack S., “Psychology and Foreign Policy Decision-Making”, *The Oxford Handbook of Political Psychology*, (Ed.) David O. Sears vd., Oxford University Press, New York, 2013, ss.253-284.
- MALICI, Akan, “Reagan and Gorbachev: Altercasting at the End of the Cold War”, Mark Schafer, Stephen G. Walker (ed.), *Beliefs and Leadership in World Politics: Methods and Applications of Operational Code Analysis*, Palgrave Macmillan, New York, 2006.
- MARDİN, Şerif, *Türk Modernleşmesi: Makaleler IV*, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 1991.
- MORGENTHAU, Hans J, *Uluslararası Politika*, C.1, (Çev. Baskın Oran-Ünsal Oskay), Sevinç Matbaası, Ankara, 1970.
- ORAN, Baskın, “Türk Dış Politikası: Temel İlkeler ve Soğuk Savaş Ertesindeki Durumu Üzerine Notlar”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C.51, (Ocak-Aralık -1996), Sa:1-4, (Ayrı Baskı), ss.353-373.
- RIKER, William H., “The Political Psychology of Rational Choice Theory”, *Political Psychology*, C. 16, Sa:1, (1995), ss.23-44.
- SANDER, Oral, *Türkiye’nin Dış Politikası*, İmge Kitapevi, Ankara, 1996.
- SAVKILI, Cengiz-AYDIN, Tülay, “Kemalizm’in Yeni Türk Kimliğinin İnşa Edilmesi Sürecindeki Rolü”, *21.Yüzyıl Penceresinden Kültür ve Kimlik Uluslararası Sempozyumu*, 26-28 Mayıs 2014, Bakü. (Bkz. Academia.edu).
- VOLKAN, D. Vamık-ATABEY, Nuriye, *Osmanlı’nın Yasından Atatürk’ün Türkiye’sine Onarıcı Liderlik ve PP*, Kripto Kitaplar, Ankara, 2010.
- VOLKAN, Vamık D., *Körü Körüne İnanç: Kriz ve Terör Dönemlerinde Geniş Gruplar ve Liderleri*, (Çev.) Ö. Karaçam, Okuyan Us Yayınları, İstanbul, 3. Baskı, 2012.
- VOLKAN, Vamık D. – ITZKOWITZ, Norman, *Atatürk’ün Psikanalitik Biyografisi: ‘Atatürk – Atatürk’*, Pusula Yayınevi, Ankara, 2017.
- WALKER, Stephen G., “Foreign Policy Analysis and Behavioral International Relations”, Stephen G. Walker, Akan Malici, and Mark Schafer (Ed.), *Rethinking Foreign Policy Analysis: States, Leaders, and the Microfoundations of Behavioral International Relations*, Routledge Taylor & Francis Group, New York, 2011, ss.3-21.
- WENDT, Alexander, *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, 1999.

Summary

On 23 April 1920, a new Turkish state was established under the leadership of Mustafa Kemal, following a process that started on 19 May 1919. This newly established state led the National Struggle/War of Independence and signed international treaties such as the Treaty of Ankara, the Treaty of Gyumri, the Treaty of Kars, the Treaty of Moscow, the Mudanya Armistice Treaty, and the Treaty of Lausanne. The capital of the newly established state was declared Ankara on 13 October 1923 and the “Republic”, the regime of this new state, was proclaimed on 29 October 1923.

When Atatürk's leadership is psychoanalysed and his childhood years are examined within the framework of his psychobiography, the first thing that stands out is that he was raised by a deeply religious mother and a Westernist father. His devotion and love for his mother continued throughout his life, even though he displayed a resentful attitude towards his mother for a certain period due to her second marriage. However, the main people and institutions that shaped his personality were his father, Ali Rıza Bey, who had a Westernist approach, and Şemsi Efendi and his school, which provided Western-style education. The country Mustafa Kemal lived in until the establishment of the new Turkish state was a country of mourning, having experienced a series of wars and the various sufferings caused by these wars. These childhood environmental conditions and his admiration for his father and teacher can be considered important factors in the development of Atatürk's unconscious idea of being a “saviour/repairer”.

The Turkish elite, which founded the new Turkish state on 23 April 1920 after the collapse of the Ottoman Empire, had to impose the universal values of European civilisation adopted with organic solidarity on the society of the new state from top to bottom. In fact, it was not easy for Turkish society, which had not gone through the stages of social development experienced by Europe and was a continuation of the old traditional society, to spontaneously come together in a nation-state structure, integrate with the world, and incorporate the common universal values adopted by the West into its collective imagination and conscience. At that time, Turkish society had not yet encountered and identified with the universal values of European civilisation. However, Mustafa Kemal's strategy to achieve this goal was embracing a top-down modernisation process with a neo-functional approach, a method that was not unfamiliar to the people of the imperial period.

Atatürk's focus on the backwardness that led to the disintegration of the Ottoman Empire and caused the “Sevres trauma/Sevresphobia”, and his aim to reach the “level of contemporary civilisations” after independence are in fact an answer to the question “Who are we?”. A similar approach manifested itself in Mustafa Kemal's domestic policy during the process of building the new state.

Atatürk's emphasis on relations with Western countries also guided the foreign policy of the new state, taking into account the Soviet Union factor. However, Atatürk's emphasis on relations with Western countries should not be evaluated only in terms of national interests and security. Vamık Volkan points out that ethnic groups, or nations in a broader context, ask the question “Who are we?” after traumatic periods and shape their identity according to the answer they receive. Considering that the Turkish nation fought a “life and death” struggle in the Balkan wars/disasters and the First World War, lost a great deal of territory, and had to sign a treaty like the Treaty of Sevres, which did not even allow a nation to “breathe”, it is quite reasonable to ask the question “Who are we?” after gaining independence with the War of Independence. As a result, Atatürk realised that the answer to this question was “Turkishness”.

It is a fact that Atatürk used war and diplomacy together in the foreign policy of the new Turkish state, which was founded on 23 April 1920, during the War of Independence, and cautiously established neither too distant nor too close relations with Eastern and Western countries in his diplomatic relations since he became president in 1923. This is evidenced by the fact that Turkey joined the Briand-Kellogg Pact in 1929, the League of Nations in 1932, the Balkan Pact in 1934, and the Sadabad Pact in 1937: On the one hand, Atatürk pursued harmonious relations with the USSR and, on the other hand, implemented a foreign policy with a rational and realistic approach but still with a tendency towards prudent/precautionary neutrality. This is important to demonstrate — with a realpolitik approach — the new state's rapprochement with the West. However, in the post-Atatürk period, this policy manifested itself in the form of full rapprochement with, attachment to, and even capitulation to the West.